

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Хайыракан
муниципального района «Улут-Хемский кожуун Республики Тыва»

«РАССМОТРЕНО»
на педагогическом совете школы
протокол №1
«30» августа 2024 г.

«СОГЛАСОВАНО»
ЗДУВР МБОУ СОШ
с. Хайыракан
/Кенден-Хуурак Н.С./
«30» августа 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по учебному предмету
«Родной язык»
4 класс
на 2024-2025 учебный год.

Составитель: Бавымын-оол А.А.,
учитель начальных классов

Хайыракан 2024 г.

Тайылбыр бижик

4-ку класска тыва дыл программанын Тыва Республиканын ниити ооредилгезинин эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле куруне стандарттарынга дууштур Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаны-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканын ооредилге, эртем болгаш аныяктар политиказынын яамызынын ооредилге методиктиг човулелинин чопшээрели-биле 2008 чылда чырыкче парлаттынып унген. 1-4 класстарга торээн дыл устуку класстарга ооренир тыва дыл болгаш литература эртемнеринин белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Ооредиглиг план А.К. Ойдан-оолдун, Э. Д. Ондарнын «Методиктиг сумелеринин» (Эге школанын 4-ку клазынын «Тыва дыл ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 1988ч) дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларнын шингээдип алган билиглерин, мергежилдерин, чанчылдарын тыва дыл программанын негелделеринге дууштур эге класс башкыларынга А.А. Алдын-оолдун «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы»-биле хынаарын сумелеп турар. Тыва Республиканын ниити ооредилгезинин национал девискээр кезээ 4-ку класс оореникчилеринин ниити сайзыралынче, оларнын билиинин практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемниинин, дес-дараалашкаанын, коргузуглуунун болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларнын назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

4-ку класска А.К. Ойдан-оол «Тыва дыл» номун Тыва Республиканын ниити болгаш профессионал ооредилге яамызы бадылап, 2010чылда парлап ундурген.

4-ку класска тыва дылды ооредиринин кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарынга ооредир;
2. Оларга торээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
3. Уругларны ном ажыглаарынга чанчыктырар болгаш оларнын дылга сонуггалын, номчулга болгаш билиглерге чуткулун хайныктырар;
4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга ундезилээш, оореникчилерни материалистиг узел-бодал – биле чепсеглээр;
5. Уругларны мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизидер;
6. Ооренип турарчуулдернисайгарып, болуктеп, деннеп, туннепбилиринге, оларныништинден кол болгаш чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чанчыктырар.

Программаны билип алганынын планаттыг туннелдери

4-ку класска тыва дыл программанын шингээткенинин туннелинде:

Оореникчилерниң бот-тускайлан хевирлеттинген турары:

- Торээн дылывыс харылзажырынын база мээ-медреселивисниң шынарын коргузериниң кол чепсээ;
- Торээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптүг ажыглап билири;
- Торээн дылын улаштыр оорениринге сонуггалын оттурары;

Оореникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Торээн дылын сайзырадырынга, ону кадагалап арттырарынга оореникчинин бот кижилгеги;

- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

Оореникчилерниң билиинин хевирлеттинери:

- Торээн дылының бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларның кол ылгалын билген уjurлуг.

- Состерде уннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир.

-Ажык, ажык эвес уннерни болгаш ужуктерни, кыска, узун ажык уннерни болгаш ужуктерни бот-боттарындан ылгап шыдаар.

-Домактарның болгаш сосстерниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан сосстерни ылгап тывар.

- Сосстерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билир.

- Алфавиттиң ужуктерин, оларның туружун билир.

- Домактарның чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билир.

-Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген сосстерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дужуруп бижири.

-Домак эгезинге улуг ужукту бижиир, соолунге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.

- Хуу чүве аттарынга улуг ужук бижиир.

- Торел сосстерни болүктөп, тып билир болгаш дазылын ангылап билир.

- Кым? чүү? кымнар? чулер? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.

- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.

- 80-110 сосстен тургустунган эдертигни бижип билир.

Оореникчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы-бүрү бот- ажылдары, чугаасайзырадылгазы.

- Уннер болгаш ужуктерни ылгап билири.

- Ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап билири.

- Сосстерни слогтарга чарары.

- Состү шын кужуруп билири.

- Алфавитте ужуктерниң туружун болгаш ооң ужур-дузазын билири.

- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.

-Домактың чугула кежигуннерин тып болгаш шыйып билири.

- Кым? чүү? кымнар? чулер? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.

- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажылдарын чорудары.

- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.

- 80-110 хире сосстен тургустунган эдертигни бижири.

Оореникчилерниң метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Ушкарып-башкарарынын:

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- Ооренип турар эртемниң тема, болүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;

- Башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип ооренири;

-Бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг,пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандырап.

Оореникчилерниң хевирлеттинген турары:

- Ооренген темазынга алган билиглерин түңнөп болгаш үнелеп билирин боттандырап;

- Тыва дылдын негелдери-биле өөренип алган дүрүмнерин ажыглап билири.

Б) Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- Ооредилге даалгаларын күүседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири; - бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерге даянып билири;

- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүүру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири

- белен таблицаларны, схемаларны, созүглелдерни немээри

- дылдын адырлары: үн, үжүк, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кезигүүнү, бодүүн домак дугайында алган билиглерин деннеп, болүктөп, тып, ажыглап билири; - алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болүктөп, түннеп билири;
- состе орфограммаларны янзы-бүрү аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;
- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Оореникчилерниң билииниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- Аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдиги-биле тургузуп билири;
- Болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- Алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чүүлдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредери;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилерниң билиглериниң хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары

4-ку класска тыва дыл кичээлинин допчузу:

Ийиги болгаш ушку класска ооренген чуулдерин катаптаары (10 шак)

Домак. Домактың чугула болгаш ийиги черге кезигүүнери. Домакта сөстөрниң харылзаазы. Домактың сөөлүнге бижик демдектери.

Сөзүглел. Сөзүглелдин янзылары (тоожуушкун, чурумал, угаап бодаашкын).

Үннер болгаш үжүктөр. Слог. Ажык эвес үннерни дакпырлап бижири. Күштүг болгаш кошкак ажык эвес үннер.

Сөс тургузуу. Чогаадлыг, өскертилге кожумактары. Дефистеп бижиир нарын сөстөр.

Домак (14 шак)

Домактың чугула болгаш ийиги черге кезигүүнери (катаптаашкын). Ийи бөдүүн домактан тургустунган чагырышпаан нарын домак (ниити таныжылга). Эвилел чок болгаш *а, ынчалза-даа, болгаш, биледеп* эвилелдер-биле каттышкан чаңгыс аймак кезигүүнерлиг домактар. Санаар үн аяны. Эвилелдер чок (санаар үн аяны-биле каттышкан) база *болгаш, а, ынчалза-даа, биле* деп эвилелдер-биле каттышкан чаңгыс аймак кезигүүнерлиг домактарга бижик демдектери.

Диалог болгаш дорт чугаалыг домактарны оларга бижик демдектерин салганын хайгаараары. Адалга дугайында ниити билиг.

Чүве ады (15 шак)

Хөйүнүң санында чүве аттарының падежтерге өскерлири. Чүве адының хамаарылга хевири (ниити таныжылга). Орус дылдан үлегерлеп алган сөстөрниң падежтерге өскерлири. Оларның шын бижилгези.

Хуу болгаш ниити чүве аттары (ниити таныжылга).
Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чүве аттарын таарыштыр шилип билири.

Демдек ады (4 шак)

Укталбаан болгаш укталган демдек аттары.
Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттарын таарыштыр шилип алыры. Демдек аттарын шын бижири. Дорт болгаш көжүргөн уткалыг демдек аттарын ажыглаары.

Сан ады (1 шак)

Сан ады, ооң утказы, айтырыглары. Түң болгаш дугаар сан аттары. Сан аттарын чүве аттары-биле кады ажыглаары. Түң болгаш дугаар сан аттарын чугаага ажыглап билири.

Ат орну (4 шак)

Ат орну, ооң утказы. Арынның ат оруннары болгаш оларның падежтерге өскерлири.

Ат оруннарын чугаага ажыглап билири.

Кылыг сөзү (9 шак)

Кылыг сөзүнүн эге хевиринин дугайында ниити билиг. Кылыг сөзүннүн арыннарга, үелерге болгаш саннарга өскерлири. Кылыг сөстөрүн шын бижири.

Кылыг сөзүнүн дужаал база даар хевирлерин практика кырынга ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг сөстөрүн шын бижири, ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг сөстөрүн шилип билири.

Бодалды илередирде эң-не тааржыр кылыг сөзүн шилири. Харылзаалыг чугаага кылыг сөстөрүнүн чаңгыс аай ажыглаарын чайладыры.

Наречие (1 шак)

Наречие – өскерилбес чугаа кезээ. Утказы болгаш айтырыглары. Чугаага хереглели. Эң хереглеттингир үениң, туруштун дээш өске-даа бөлүктөрнүн наречиелерин чугаага ажыглаары (кыжын, дүүн, удавас, өрү, кежилдир, ыткылаштыр дээш о.ө).

Чыл дургузунда өөрөнгөн чүүлүн катаптаары (10 шак)

Домак. Сөс. Сөстүн тургузуу. Кошкак ыткыр болгаш кошкак дүлөй ажык эвес үннерини шын бижири. Чугаа кезектери.

Чараштыр бижилге

Үжүктөрнүн дүрзү-хевирин шын бижириинин чаңчылдарын, сөстөргө, домактарга, улуг эвес сөзүглелдерге оларны каттыштырарының чогуумчалыг аргаларын быжыглаары. Дүргөн темп-биле бижириинин чаңчылдарын хевирлээр, холдарның бир дески ритмниг шимчээшкиннерин быжыглаар мергежилгелер.

Үжүктөрнүн ыңын эвес бижирин чайладыр ажыл.

Өөреникчилер-биле хуузунда чорудар ажылдарның аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап тургаш, шын, тода, чараш хол үжүүн чедип алыры.

Шын бижилгезин сактып алыр сөстөр

Автомобиль, арттырар, атташ, библиотека, билет, вагон, вокзал, гараж, глобус, грипп, дууг, завод, инженер, инчеек, йод, календарь, килограмм, коллектив, командир, комбайн, космонавт, көвүдеттинер, көпеек, лампа, луноход, мага-бот, металл, медаль, миннир, номчуттунар, огурец, ортумак, оттулар, пароход, повар, портрет, республика, Россия, салют, телефон, трактор, тоттур, туттунар, уран-чүүл, ужур-дуза, уткуур, үен-даян, үлеттинер, үттээр, флот, хавыяа, хайыракан, халат, хамааты, хаяа, хемчээттинер, хөртүк, чакпа, чанныр, ээрежир, чассыг, чаттылар, чаяанныг, чижек, чурттаар, чурттакчы, чуртум, шофёр, экскурсия, электри, электростанция, юбка, яблоко, янзы-бүрү.

Тематиктиг планы

№	Темаларнын допчулалы	Ниити шагы	Хыналда ажыл	Чугаа сайзырадылгазы
1	Ийиги болгаш ушку класска ооренген чуулдерин катаптаары	10 ш	1	1
3	Домак	14 ш	1	1
4	Чуве ады	15 ш	1	
5	Демдек ады	4 ш	1	
6	Сан ады	1 ш		
7	Ат орну	4 ш		1
8	Кылыг созу	9 ш	1	1
9	Наречие	1 ш		
10	Чыл тончузунде катаптаашкын	10 ш	1	2
	Ниити шагы	68 шак	6	6

Календарь-тематиктиг планнаашкын

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Хуну	
			План	Факт
Ийиги болгаш ушку класска ооренген чуулдерин катаптаары – 10 шак				
1	Кустун айы, амыр-менди!	1	04.09	
2	Фонетика. Уннер болгаш ужуктер. Слог.	1	06.09	
3	Ажык эвес уннернин ужуктерин дакпырлап бижири	1	11.09	
4	Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер	1	13.09	
5, 6	Домак.	2	18.09 20.09	
7	Ч/с «Домак» деп темага онаалгалыг дужуруп бижилге	1	25.09	
8, 9	Созуглел.	2	27.09 02.10	
10	«Домак» деп темага диктант «Кажар дилги » (чыындызы арын 119)	1	04.10	
Домак – 14 шак				
11	Домак. Бодуун домак	1	09.10	
12	Нарын домак	1	11.10	
13	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар	1	16.10	
14	Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары	1	18.10	
15	Домак. Домактын чугула кежигуннери деп темага хыналда диктант « Туристер»	1	23.10	
16	Частырыглар-биле ажыл. Дорт чугаа	1	25.10	
17	Диалог	1	06.11	
18	Адалга	1	08.11	
19	Сос тургузуу. Кожумактар.	1	13.11	
20	Ч/с Ооредиглиг эдертиг «Арыгга хонган» (ар.65)	1	15.11	
21	Частырыглар-биле ажыл. Чогаадылга кожумактары.	1	20.11	
22	Оскертилге кожумактары.	1	22.11	
23	Дефистеп бижиир нарын состер	1	27.11	
24	Сос тургузуу. Дазыл.	1	29.11	
Чуве ады – 15 шак				

25, 26	Чуве ады. Чуве адынын утказы.	2	04.12 06.12	
27	Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Чуве аттарынын чангыстын саны	1	11.12	
28	Адаарынын падежи	1	13.12	
29	Хамаарыштыларынын падежи	1	18.12	
30	Бээринин падежи	1	20.12	
31	Онаарынын падежи	1	25.12	
32	Турарынын падежи	1	27.12	
33	Унеринин падежи	1	10.01	
34	Углаарынын падежи	1	15.01	
35	Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири	1	17.01	
36	«Падеж кожумактарын шын бижири» деп темага диктант «Рактар» (ар.143)	1	22.01	
37	Частырыглар-биле ажыл. Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири	1	24.01	
38	Чуве адынын хамаарылга хевири	1	29.01	
39	Орус дылдан улегерлеп алган состерни падежтерге оскерлири	1	31.01	
Демдек ады – 4 шак				
40	Демдек ады. Демдек адынын утказы	1	05.02	
41	Укталбаан болгаш укталган демдек аттары	1	07.02	
42	Удурланышкак болгаш чоок уткалыг демдек аттары	1	12.02	
43	«Демдек аттары» деп темага хыналда диктант «Шылгалда» (ар.146)	1	14.02	
Сан ады - 1 шак				
44	Частырыглар-биле ажыл. Сан ады	1	19.02	
Ат орну – 4 шак				
45	Ат орну. Арыннын ат оруннары	1	21.02	
46, 47	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири	2	26.02 28.02	

48	Ч/с Онаалгалыг дужуруп бижилге «Бойдусту камна» (ар.125)	1	04.03	
Кылыг созу – 9 шак				
49	Кылыг созу	1	06.03	
50	Ч/с «Чугаа кезектери» деп темага тест	1	11.03	
51	Кылыг созунун уелерге, арыннарга болгаш саннарга оскерлири	1	13.03	
52	«Кылыг созунун уелери» деп темага хыналда диктант «Чагыг» (ар.159)	1	18.03	
53, 54	Частырыглар-биле ажыл. Кылыг созунун амгы уези. Кылыг созунун эрткен уези.	2	20.03 01.04	
55	Кылыг созунун келир уези. Кылыг созунун дужаал хевири.	1	03.04	
56, 57	Кылыг созунун даар хевири	2	08.04 10.04	
Наречие – 1шак				
58	Наречие	1	15.04	
Чыл тончузунде катаптаашкын – 10 шак				
59	Домак.	1	17.04	
60	Сос. Состун тургузуу	1	22.04	
61	Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири	1	24.04	
62	Чугаа кезектери	1	29.04	
63	Демдек ады	1	06.05	
64	Кылыг созу	1	08.05	
65	Ч/с Чогаадыг «Хемге» (ном а 156)	1	13.05	
66	Частырыглар-биле ажыл. Чугаа кезектери	1	15.05	
67	Чыл дургузунда ооренген чуулун катаптаарынга диктант «Кежээ» (Диктантылар чыындызы, а.165)	1	22.05	
68	Частырыглар-биле ажыл. Ч/с Чыл тончузунде чорудар хыналда тест («Тыва дылга хыналда тестилен», арын 109)	1	24.05	